

# มหากาธะ : พระคณบดีผู้จดคำบอก

■ สุคนธรรล

## ความนำ

เรื่อง “มหากาธะ” นี้ “สุคนธรรล” นักแปลชื่อดัง หรือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ล. รสคนธ์ อิศรเสนา ได้แปลและเรียบเรียงจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ บทประพันธ์ของ จักรวรรต ราชาคโปลาจารย์ ซึ่งมีความยาวหลายตอนจบ “พระคณบดีผู้จดคำบอก” นี้เป็นตอนต้นของเรื่อง “มหากาธะ” ซึ่งได้ตีพิมพ์เป็นครั้งแรกในวารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน ฉบับที่ 5 ปีการศึกษา 2520 ซึ่งปัจจุบัน เรื่อง “มหากาธะ” ฉบับสมบูรณ์ที่ “สุคนธรรล” แปลไว้ ยังมีได้นำตีพิมพ์เผยแพร่ที่ได้มาก่อน ยกเว้นตอน “พระคณบดีผู้จดคำบอก” นี้เท่านั้น และเนื่องจากเรื่อง “มหากาธะ” เป็นวรรณคดีมหากาพย์ที่ยิ่งใหญ่ มีความสำคัญและทรงคุณค่ามหาศาลไม่น้อยไปกว่าเรื่อง “รามายณะ” จึงเห็นสมควรนำมาตีพิมพ์ซ้ำในวารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์ ฉบับนี้

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ล. รสคนธ์ อิศรเสนา หรือ “สุคนธรรล” ได้ฝากผลงานแปลอันลือชื่อไว้หลายเรื่อง อาทิ ชุด “บ้านเล็กในป่าใหญ่” “ไปออเรกอน” “ไม่ระย่อมรสุม” “แคทเธอริน” และ “นิทานพื้นเมืองของเอเชีย” เป็นต้น โดยเฉพาะเรื่องแปลชุด “บ้านเล็กในป่าใหญ่” เป็นที่ชื่นชอบและประทับใจของนักอ่านรุ่นเยาว์ในอดีต จนเป็นแรงบันดาลใจให้นักอ่านเหล่านั้นกลายมาเป็นนักเขียนและนักแปลที่มีชื่อเสียงในปัจจุบันหลายคน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ล. รสคนธ์ อิศรเสนา ถือกำเนิดที่บ้านถนนพระอาทิตย์ บางลำพู เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2460 สำเร็จการศึกษาจากคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เริ่มเข้ารับราชการที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และตำแหน่งงานสุดท้าย คือ หัวหน้าภาควิชาภาษาไทย และภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปทุมวัน จนกระทั่งลาออกจากราชการเมื่อเดือนตุลาคม พ.ศ. 2516 และถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 25 เดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2521 ณ บ้านคลองสำโรง จ.สมุทรปราการ

อนึ่ง เรื่องแปลเรื่องสุดท้ายของ “สุคนธรส” ที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ คือเรื่อง “แคทเธอริน” ส่วนเรื่อง “มหากาตตะ” เป็นเรื่องแปลเรื่องสุดท้ายที่ยังมิได้ตีพิมพ์เผยแพร่ทั้งเรื่อง ยกเว้น ตอน “พระคณบดีผู้จดคำบอก” เท่านั้น (-บรรณาธิการ)



ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ม.ล. รสคนธ์ อิศรเสนา หรือ “สุคนธรส” กับสุนัขตัวโปรดในวันคล้ายวันเกิด วันที่ 12 พฤศจิกายน พ.ศ. 2520 ที่บ้านคลองสำโรง จ. สมุทรปราการ

## คำนำ : ผู้แต่ง

จักรวรรต ราชาคโपालจारी ผู้นี้ รู้จักกันแพร่หลายในนามว่า “ราชาจี” หรือ จ.ร. ท่านเป็นผู้รักชาติที่ยิ่งใหญ่ผู้หนึ่ง เป็นนักการเมืองที่เฉลียวฉลาด เป็นนักคิดที่เฉียบแหลม เป็นรัฐบุรุษที่สำคัญที่สุดผู้หนึ่งซึ่งยังมีชีวิตอยู่ ท่านเป็นผู้ที่ร่วมงานกับท่านมหาตมะคานธีมาอย่างใกล้ชิด ท่านเป็นผู้ที่ต่อสู้อย่างเด็ดเดี่ยวเข้มแข็งเพื่ออิสรภาพของอินเดีย เพราะความสามารถของท่าน ท่านจึงได้ดำรงตำแหน่งหน้าที่สำคัญๆ ตามลำดับคือ รัฐมนตรีแห่งมหाराส เป็นผู้ว่าราชการแคว้นเบ็งกอลตะวันตก เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และเป็นผู้สำเร็จราชการทั่วไปของอินเดียคนแรกซึ่งเป็นชาวอินเดีย ท่านได้ปฏิบัติอาสาสมัครรักษาดินแดนให้กับประเทศชาติ และได้ทั้งความประทับใจอันไม่มีวันเลือนลางไว้แก่ชีวิตปัจจุบันของเรา

หนังสือของราชาจี เรื่อง มาร์คัส ออลิอัส ภัควดีคีตา และ อุปนิสัท นั้น เป็นที่นิยมกันแพร่หลายแต่เรื่อง “มหากาตตะ” นี้ ท่านได้แสดงปฏิภาณอย่างไม่มีผู้ใดเสมอเหมือนหรือเลียนแบบได้ ทั้งในการเล่าเรื่องและการที่นำเอาคติธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในสมัยปัจจุบัน เรื่องต่างๆที่ท่านรจนาขึ้นนั้น ต้นฉบับท่านเขียนเป็นภาษาทมิฬ แล้วแปลเป็นภาษาอังกฤษส่วนใหญ่ที่ท่านราชาจีแปลเอง ความสำเร็จอันสูงสุดของท่านอยู่ที่การรักษาความงามและเจตนารมณ์ของต้นฉบับดั้งเดิมไว้ได้โดยการใช้ภาษาอังกฤษที่ง่าย ๆ และประณีตงดงาม (-ผู้แปล)

## พระคณบดีผู้จดจำบอก

พระภักวันवास ผู้รวบรวมคัมภีร์พระเวท เป็นโอรสของพระมหาฤษีปารสสาร พระวยาสผู้นี้แล้ว ซึ่งเป็นผู้ประทาน มหากาพย์อันเป็นทิพย์ คือ มหากาตตะ ให้แก่มวลมนุษย์

เมื่อท่านเข้ามาแล้วเห็นเรื่องราวมหากาตตะปรากฏขึ้นในจิตของท่านนั้น ท่านคิดว่าจะมีทางใดที่จะทำให้มนุษย์ล่วงรู้เรื่องราวอันศักดิ์สิทธิ์นี้ได้ ท่านจึงเข้ามาสนทนารวมจิตถึงพระพรหมซึ่งเป็นพระผู้สร้างสากลจักรวาล พระพรหมก็เสด็จมาปรากฏพระวรกาย พระวยาสถวายอัญชลีแล้วทูลว่า

“ข้าแต่พระผู้เป็นเจ้า ข้าพระเจ้าเห็นเรื่องราวอันประเสริฐสุดชิ้นหนึ่งในฉนวน แต่ยังไม่หาผู้ใดจะจดเรื่องราวที่ข้าพระเจ้าจะบรรยายนั้นไม่ได้”

พระพรหมสรรเสริญพระวยาสฤษีแล้ว จึงตรัสว่า “ดูกร พระฤษี ท่านจงปลุกพระคณบดีขึ้น แล้วขอร้องให้ช่วยจดคำบอกเล่าของท่านเถิด” พอดัสดังนั้นแล้ว พระเป็นเจ้าก็หายวับไป พระวยาสจึงเข้ามาระลึกถึงพระคณบดี พระคณบดีก็มาปรากฏพระกายขึ้นเบื้องหน้า พระวยาสต้อนรับโดยคารวะอันควรแล้ว ก็ขอร้องให้ช่วย

“ข้าแต่พระคณบดี ข้าพระเจ้าใครจะเล่าเรื่องมหากาตตะ จึงวิงวอนขอให้พระองค์ช่วยทรงพระกรุณาจดลง”

พระคณบดีตอบว่า “สาธุ ข้าพระเจ้าจะทำตามที่พระคุณเจ้าประสงค์ แต่เวลาที่เขียน ปากกาของข้าพระเจ้านั้นจะหยุดไม่ได้เลย ดังนั้น พระคุณเจ้าจำเป็นจะต้องบอกคำบอกโดยไม่หยุดและไม่รีรอด้วย ถ้าทำตามเงื่อนไขเช่นนี้ได้ ข้าพระเจ้าจึงจะจดได้”

พระวยาสฤๅษีก็ตกลง แต่ระมัดระวังองค์ เป็นอย่างดี จึงตั้งเงื่อนไขบ้างว่า “ถววยพระพร แต่พระองค์จะต้องเข้าพระทัยความหมายของข้อความ ที่ข้าพระเจ้าทูลให้จดให้ได้เสียก่อนที่จะทรงเขียนลงไป”

พระคณบดีแยมพระสรวล และตกลงตาม เงื่อนไขนั้น พระวยาสฤๅษีจึงเริ่มสวดคำฉันทบรยาย เรื่องรวมมหากาณะ แต่ท่านมักจะแต่งฉันทบงบทให้ ยุ่งยากซับซ้อน จนทำให้พระคณบดีต้องหยุดชะงักจับ ความหมายอยู่ครู่หนึ่ง พอเข้าพระทัยแล้วจึงเขียนลงไป พระวยาสฤๅษีจึงมีเวลาที่จะนึกแต่งฉันทบงบทต่อไปอยู่ใน ใจได้อีกหลายบท ด้วยเหตุนี้ **มหากาณะ จึงเป็นคำ ประพันธ์ซึ่งพระคณบดีเป็นผู้เขียนตามคำบอกเล่า ของพระวยาสฤๅษี**



พระพิฆเนศ หรือ พระคณบดี  
ผู้จดคำบอก

สมัยที่ยังไม่มีการพิมพ์หนังสือ ความจำ ของนักปราชญ์เป็นแหล่งสะสมเรื่องราวทั้งหลายเพียง แหล่งเดียว ครั้งแรก พระวยาสฤๅษีสอนมหากาพย์อัน ประเสริฐนี้แก่โอรสของตนเอง คือพระฤๅษีศุกะ ต่อมา ท่านได้แสดงแก่สานุศิษย์อีกหลายคน ถ้าไม่เช่นนั้น แล้วมหากาพย์นี้ก็อาจสูญหาย ไม่ตกมาถึงคนรุ่นหลังๆ

เล่ากันสืบๆ มาว่า พระนารทพรหมฤๅษี เล่าเรื่องมหากาณะนี้ให้พวกเทวดาฟัง ส่วนพระฤๅษี ศุกะก็สอนพวกคนธรรพ์ พวกรากษส และพวกยักษ์ ทราบกันดีโดยทั่วไปว่า พระไวศัมปายนผู้ทรงธรรม และเป็นปราชญ์ เป็นศิษย์สำคัญยิ่งองค์หนึ่งของ พระวยาสฤๅษี ได้บรรยายมหากาพย์นี้เพื่อประโยชน์ ของมวลมนุษย์ เมื่อพระเจ้าชนเมชัยโอรสของพระ เจ้าปาภิกษิตผู้เรืองอำนาจ ได้ประกอบพิธียัญบูชา พระองค์อาราธนาพระไวศัมปายนให้สวดคำฉันทเรื่อง มหากาณะในพระราชพิธีนั้น หลังจากนั้น พระสุตะ ก็ได้นำไปบรรยายที่ในป่า ไนมิษาให้ที่ประชุมพวกฤๅษี อันมีพระฤๅษีเสานาคาเป็นประธานนั้นฟัง ตามที่ได้ฟัง มาจากพระไวศัมปายน

พระสุตะกล่าวกับที่ประชุมว่า “ข้าพระเจ้า โชคดีที่ได้สดับเรื่องมหากาณะซึ่งพระวยาสฤๅษีรนาขึ้น เพื่อสั่งสอนธรรมะและการดำเนินชีวิตแบบต่างๆ ให้ แก่มวลมนุษย์ ข้าพระเจ้าใครจะเล่าให้ท่านฟัง” บรรดา นักพรตทั้งหลายเมื่อได้ยินเช่นนั้น ต่างก็กระวีกระวาด เข้าล้อมฟัง

พระสุตะกล่าวต่อไปว่า “ข้าพระเจ้าได้สดับ เรื่องราวอันเป็นสาระสำคัญของมหากาณะ และเรื่อง เบ็ดเตล็ดที่ประกอบอยู่เป็นตอนๆ เมื่อพระไวศัมปายน บรรยายในพิธียัญกรรมซึ่งพระเจ้าชนเมชัยประกอบขึ้น ต่อมาภายหลัง ข้าพระเจ้าได้กระทำอุตุดจจาริกไปยัง สถานที่ศักดิ์สิทธิ์อีกมากมายหลายแห่งและได้ไปเยี่ยม

สนามยุทธ์ซึ่งเป็นที่กระทำยุทธสงครามที่บรรยายไว้ในมหากาพย์นี้ บัดนี้ ข้าพระเจ้ามาถึงที่นี่ เพื่อพบปะกับท่านทั้งหลาย” แล้วพระสุตะก็บรรยายเรื่องราวทั้งหมดของมหากาธะให้ที่ประชุมใหญ่นั้นฟัง

เมื่อท้าวศานตผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่สิ้นพระชนม์แล้ว พระจิตร์คงก็เสวยราชสมบัติเป็นพระราชาธิบดีแห่งกรุงหัสตินาปุระ ต่อจากนั้นก็ถึงพระวิจิตรวีรย์ องค์หลังนี้มีโอรส 2 องค์ คือ ธฤตราษฎร์ กับ ปาณฑุ พระองค์ที่พระเนตรมืดมาแต่กำเนิด เจ้าปาณฑุพระองค์นี้เองจึงเสวยราชสมบัติท้าวปาณฑุกระทำความผิดพลาดอย่างหนึ่ง จึงเสด็จเข้าไปกับมเหสี 2 องค์ และไปชดใช้กรรมอยู่ในป่ามานานหลายปี

ระหว่างที่อยู่ในป่า มเหสี 2 องค์ คือนางกุนตีกับนางมัทรี ประสูติโอรส 5 องค์ ซึ่งรู้จักกันดีว่า *ปาณฑพทั้งห้า* ท้าวปาณฑุสิ้นพระชนม์อยู่ในป่า พวกฤษีจึงเลี้ยงดูอบรมเจ้าปาณฑพทั้งห้าเมื่อเยาว์วัย

ครั้งพระยุธิษเฐียร ปาณฑพองค์ใหญ่ชนมายุได้ 16 ปี พวกฤษีก็พาเข้ากรุงหัสตินาปุระหมดทุกองค์ และมอบให้อยู่ในความดูแลของพระภิษมะ ผู้เป็นปู่ใหญ่ของเจ้าปาณฑพทั้งห้า (คือเป็นลุงของบิดา)

ไม่ช้าเจ้าปาณฑพทั้งห้าก็เล่าเรียนคัมภีร์พระเวทและเวทานตะจนเชี่ยวชาญ และรอบรู้ศิลปศาสตร์วิทยาการสาขาอื่นๆ อันสมควรแก่วรรณะกษัตริย์เป็นอย่างดี จนพวก *เจ้าโอรพ* คือโอรสของท้าวธฤตราษฎร์ซึ่งพระเนตรมืดนั้นริษยาพยายามจะทำร้ายเจ้าปาณฑพด้วยวิธีต่างๆ

ในที่สุด พระภิษมะ ซึ่งเป็นพระญาติผู้ใหญ่เป็นประธานในพระราชวงศ์ ก็เข้าไกล่เกลี่ยให้ทั้งสองฝ่ายปรองดองกัน ด้วยเหตุนี้ เจ้าปาณฑพกับเจ้าโอรพจึงแยกกันครองประเทศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 อาณาจักร มีนครหลวง คือ อินทปรัสถ์ และหัสตินาปุระ

ต่อมาภายหลัง เจ้าโอรพกับเจ้าปาณฑพเล่นทอดลูกบาศก์สะกาพนัน อันเป็นที่พิพาทในร่มซึ่งถือกันว่ามีเกียรติสมควรแก่วรรณะกษัตริย์ในสมัยนั้น *สกุณี* ซึ่งเล่นแทนฝ่ายโอรพ เล่นชนะพระยุธิษเฐียร ผลก็คือว่าปาณฑพทั้งห้าต้องออกจากเมืองไปเป็นเวลา 13 ปี เจ้าปาณฑพทั้งห้าจึงละราชอาณาจักรเข้าไปกับชายาผู้จงรักภักดี คือ นางเทราปที

ตามเงื่อนไขของการพนันนั้น เจ้าปาณฑพจะต้องอยู่ในป่าเป็นเวลา 12 ปี และในปีที่ 13 จะต้องหลบซ่อนไม่ให้ใครรู้จักจำได้ เมื่อเจ้าปาณฑพทั้งห้ากลับมา และเรียกร่องลึงธิของพระบิดาจากเจ้าทुरโยธน์ (เขษฐาองค์ใหญ่ของพวกโอรพ) ซึ่งในระหว่างนั้นยึดครองราชสมบัติไว้เจ้าทुरโยธน์ไม่ยอมคืน ผลก็คือสงคราม พวกปาณฑพชนะเจ้าทुरโยธน์ แล้วได้ครอบครองกรรมสิทธิ์ซึ่งพระบิดาทิ้งไว้

ปาณฑพทั้งห้าปกครองราชอาณาจักรมาเป็นเวลา 36 ปี หลังจากนั้นก็เวนราชสมบัติให้แก่ นัตตา (หลานปู่) คือ พระปาริกษิต แล้วเสด็จเข้าไปกับนางเทราปที ทุกพระองค์ล้อมพระองค์ ทรงผ้าเปลือกไม้เป็นเครื่องนุ่งห่ม แสดงว่าสละพระเกียรติยศลงมาให้ต่ำต้อย

นี่เป็นเนื้อเรื่องต่างๆ ของมหากาธะ ในมหากาพย์อันเก่าแก่และมหัศจรรย์ยิ่งของประเทศเรานี้ นอกจากเรื่องราวอันเกี่ยวกับโชคชะตาเคราะห์กรรมของปาณฑพกษัตริย์แล้ว ก็ยังมีเรื่องราวต่างๆ อันเป็นอุทาหรณ์และคติธรรมอันประเสริฐ มหากาธะเป็นมหาสมุทรที่มีไข่มุกและแก้วมณีเพชรพลอยอยู่มากมายมหาศาล มหากาพย์มหากาธะ และรามายณะ นั้น เป็นกระแสน้ำแห่งหลักศีลธรรมจรรยาและวัฒนธรรมของมาตุภูมิของเรา ซึ่งไหลรินอยู่ไม่ขาดสาย

